

TVERRFAKULTÆRE FORSKNINGSSOMRÅDER under PROSESS FAGLIG PRIORITERING – samlet rapport

1. Oppdraget og tolkingen av dette

Undergruppen

Denne rapporten er utarbeidet av en undergruppe under Forskningskomiteen (her kalt undergruppen) som ble oppnevnt til formålet. Gruppen har bestått av forskningsdekanene ved alle våre åtte fakultet (Anders Elverhøi (MN), Sigbjørn Fossum (Med), Hanne Haavind og senere Marianne Elisabeth Lien (SV), Mette Halskov Hansen (HF), Solveig-Alma Halaas Lyster (UV), Ingar Olsen (OD), Trygve E. Wyller (dekan TF), Are Stenvik (JUS)) og i tillegg Odd Stokke Gabrielsen fra EMBIO som leder. Mette Halskov Hansen (HF) har vært gruppens nestleder og Olaug Kristine Bringager (prosessansvarlig i FA) har vært gruppens administrative koordinator. Den brede deltagelsen har sikret god faglig forankring. Det er også verdt å merke seg at alle fakulteter ønsket å være representert i gruppen, noe som må sees på som uttrykk for interesse for det tverrfakultære ved UiO.

Hvorfor en egen prosess for tverrfakultære forskningsområder?

At tverrfaglighet (eller like gjerne flerfaglighet) er å betrakte som en styrke i dagens forskning er det bred enighet om. Dette er nærmest blitt et forskningspolitisk mantra. Vi ser også at flere av grupperingene som har vunnet SFF status, har et klart tverrfaglig element. Naturfenomener er komplekse, samfunnsstrukturer og kulturelle uttrykk likeså. På en rekke felt kan derfor et problemkompleks med fordel angripes med ulik kompetanse og metodologi. UiO er et breddeuniversitet og har landets største fagportefølje. I forhold til tverrfaglighet er denne bredde en styrke, og potensialet er stort ved UiO for i enda større grad å høste gevinst av bredden.

Det kreves imidlertid sterke og robuste forskningsmiljøer hvis nye tverrfaglige initiativ og prosjekter skal bli vellykket. To svake prosjekt eller to svake miljøer blir ikke nødvendigvis gode og sterke om de går sammen. Derfor bygger alle de fem nye forslagene til tverrfakultære forskningsfelt som presenteres i dette dokument på miljøer som har dokumenterbar høy forskningsaktivitet og –kvalitet.

Det er ingen enkel sammenheng mellom tverrfaglighet/ flerfaglighet på den ene side og det tverrfakultære på den andre. Vi har fakulteter som f.eks. HF og MN som rommer en stor bredde av fag og som har et stort potensial for tverrfaglighet uten å gå utover eget fakultet. Likevel er det viktig i prosessen med faglige prioriteringer å identifisere noen av de forskningsområder som det er særlig stort potensial for å profilere, styrke og videreutvikle i et tettere samarbeid mellom miljøer på tvers av de forskjellige fakulteter. Denne type tverrfakultære forskningsfelt supplerer de enkelte fakultetenes egne faglige (og ofte tverrfaglige) prioriteringer, og de bidrar til UiOs samlede forskningsprofil.

Bestillingen

Utredningen her inngår som den del av fase 2 i arbeidet med faglige prioriteringer rettet mot forskningsområder som omfatter flere fakulteter og foregår på tvers av

fakultetsgrenser. Arbeidet bygger på fakultetenes prioriteringer i fase 1 og styrets bestilling. Ansvar for denne del av prosessen er lagt til Forskningskomiteen.

Utover vedtaksformuleringen fra Forskningskomiteens møte, ble det ikke formulert noe eget mandat for undergruppen. Dokumentasjonen som foreligger i forbindelse med Prosess Faglig prioritering fungerer likevel som utfyllende materiale her.

En felles forståelse av oppdraget

Før arbeidet startet, ble det gitt noen muntlige presiseringer fra de ansvarlige for prosessen FP, bl.a. at fokuset for undergruppen skulle være faglig vurdering av tverrfakultære områder med rot i sterke miljøer og med potensiale for god forskning. Videre ble det instruert om at arbeidet på dette stadium i liten grad skulle fokusere på økonomi eller organisering, da det kommer en fase 3 hvor implementering står på agendaen. I dette ligger en negativ avgrensning. Oppdraget var altså ikke å definere nye satsingsområder som nå skal tilgodesees med sentrale avsetninger, heller ikke å planlegge opprettelse av nye sentre for tverrfakultær forskning. En annen viktig forutsetning som ble gitt var at man burde ende opp med et fåtall områder. Videre var det et klart uttrykt ønske om å fremme forslag hvor det kunne dokumenteres faglig styrke og komparative fortrinn, altså mest mulig faktabaserte forslag. En siste viktig forutsetning var at gruppen skulle behandle noen ”predefinerte områder” som allerede var blitt valgt ut på grunnlag av fakultetenes innspill i fase 1.

Det var nødvendig å gå en runde i undergruppen for å enes om en felles forståelse av oppdraget i form av en positiv avgrensning. Gjennom diskusjonen ble følgende forslag til felles forståelse av hensikten med oppdraget formulert:

- Rapporten skal bidra til å sikre at pågående forskningsvirksomhet ved UiO som ikke har en klar fakultetstilknytning likevel forankres i prosessen med faglige prioriteringer.
- Rapporten skal definere områder hvor innsats fra mer enn et fakultet vil kunne føre til bedre forskning, bedre posisjonering overfor eksterne finansører, bedre ressursutnyttelse.
- Rapporten bør kunne være et verktøy for styret og fakultetene til konsentrasjon om områder med påvist faglig styrke /stort potensiale, men med grunnlag i flere enn ett fakultet
- Rapporten bør også være et bidrag til å tydeliggjøre UiOs forskningsprofil sammen med fakultetenes egne profileringer. Dog ble dette ikke ansett å være et hovedanliggende, men mer å betrakte en ”spin-off” gevinst.

Det må likevel bemerkes at det gjennom hele undergruppens arbeid er blitt reist kritiske spørsmål om det er klart nok hva rapporten skal brukes til. Vi har sett på dette som uttrykk for en sunn kritisk holdning til arbeidet og en vaktsonhet for at arbeidet ikke skal få utilsiktede konsekvenser.

Noen vurderinger gjort mht bredde

Et sentralt tema som undergruppen brukte noe tid på i starten var å avklare hvor bredt eller smalt forslagene burde være, ikke minst fordi det tydeligvis var ulike forutforståelser gjeldende. Det ble snart klart at forslag som minnet om en prosjektsøknad til forskningsråd ville være for smalt. Et forslag som kunne tenkes utviklet til et SFF-konsept kunne være nærmere det ønskede format. Det faktum at

bestillingen gjaldt et fåtall (antydningssvis 4-7) forslag fra et meget stort universitet som UiO, gjorde det nødvendig å tillate litt bredere paraply-forslag. Gruppen ønsket å balansere mellom to hensyn: (1) Forslag som var brede og overordnede nok til å dekke en relativt stor og viktig andel av forskningsvirksomheten ved de relevante fakultetene. (2) Forslag som var avgrenset nok til å bidra til høyere grad av konsentrasjon, og til at det blir klart hvilke fagområder/-miljøer det gjelder. Det ble også under diskusjonen trukket frem betydningen av å tillate "bottup-up" initiativ. En gevinst av noe bredde er også at det kan ivareta behov for dynamikk. Et paraplyområde kan ha lengre varighet enn avgrensede tema, og nye temaer kan legges til uten at paraplyen endres. Samtidig ble det klart at man måtte vise en viss raushet og respekt for innspillene, og ikke la disse breddebetraktningene være for styrende. Forslagene som nå foreligger har litt ulike breddeprofil – fra vidtfavnende paraplyer til det som av noen medlemmer ble kalt "søyler".

2. Prosessen som har vært gjennomført

Undergruppens arbeid

Undergruppen har hatt tre fellesmøter og en workshop. I tillegg har de fleste medlemmene vært aktive i arbeidsgrupper som har utarbeidet konkrete innspill. Arbeidet ble lagt opp som en tretrinnsprosess: Kandidat seleksjon → Beskrivelse og dokumentasjon → Endelig rapport.

Kandidatseleksjon: Invitasjon til innspill og samling om seks forslag

For å imøtekomme intensjonen om å ende opp med et begrenset antall tverrfakultære områder ble alle fakultetene invitert til å komme med et fåtall innspill, dvs. ett innspill for de mindre fakultetene (TF, JUR, OD, UV) og to innspill fra de større fakultetene (MN, MED, HF, SV). Allerede her ble det nødvendig for fakultetene å foreta en streng prioritering. Det kom inn i alt tolv forslag som ble presentert og drøftet på en workshop som undergruppen avholdt 21.11.07. De fire predefinerte forslagene var inkludert i denne prosessen (altså blant de tolv). Forslagene var:

Åtte nye forslag:

- HF: Kulturell endring og kompleksitet
- HF: Digital design – brobygging MedNat/HumSam
- JUR: Menneskerettigheter
- MED: Helseledelse/-økonomi
- OD: Biofilm
- SV: Demokratier – styringssystemer og organisasjonsformer
- SV: Kritisk kjønnsforskning
- UV: Skolen i kunnskapssamfunnet

Fire predefinerte fra forutgående prosess:

- PreDef: Molecular life science
- PreDef: Materialvitenskap og nanoteknologi
- PreDef: Miljøendringer og fornybar energi
- PreDef: Religion i det pluralistiske samfunn

Forslagene var ulike mht bredde, fra store paraplyer til konkrete forskningsprosjekt. Utfra drøftelsen som hadde vært gjort mht optimal bredde (bredde/søyle – se over),

valgte undergruppen å la noen smalere forslag gå inn som deler av undertemaer i mer vidtfaende innspill. Dette reduserte antallet fra 12 til 8. Forslagene som delvis ble inkorporert i større innspill var:

- ”Menneskerettigheter” (JUR) – hadde elementer som kunne inkorporeres i både ”Kulturell kompleksitet”, ”Demokrati” og ”Religion”
- ”Skolen i kunnskapssamfunnet” (UV) – hadde elementer som kunne inkorporeres i ”Kulturell kompleksitet”.
- ”Biofilm” (OD) – inngikk klart som et element i ”Molecular Life Science”
- ”Kritisk kjønnsforskning” (SV) – fikk ikke støtte fra andre enn SV til å stå som eget område, men det var enighet om at elementer herfra kunne inkorporeres i hhv ”Kulturell kompleksitet”, ”Demokrati” og ”Religion”. Videre ble det trukket frem at feltet var ivaretatt gjennom sentret STK (under evaluering).

Til sist ble to av forslagene foreslått strøket, noe gruppen støttet. Det gjaldt:

- MED: Helseledelse/-økonomi
- HF: Digital design – brobygging MedNat/HumSam

Dermed var listen redusert til følgende seks forslag:

- HF: Kulturell endring og kompleksitet
- SV: Demokratier – styringssystemer og organisasjonsformer
- PreDef: Molecular life science
- PreDef: Materialvitenskap og nanoteknologi
- PreDef: Miljøendringer og fornybar energi
- PreDef: Religion i det pluralistiske samfunn

Dette var da forslag som det var enighet om at skulle arbeides videre med i neste trinn. I løpet av prosessen er disse seks redusert til fem, slik det er nærmere redegjort for nedenfor.

Beskrivelse og dokumentasjon av innspill basert på felles mal

Utfra et ønske om å få forslagene beskrevet på en mest mulig sammenlignbar måte, ble det utarbeidet en mal for beskrivelse og dokumentasjon av forslagene. Det ble bedt om forslagsbeskrivelser på ca. 10 sider bygget opp som følger:

Mal for beskrivelse av tverrfakultære områder

I. Definisjon og faglig avgrensning [3 sider]

- A. Område og problemstillinger - avgrenset via undertema
- B. Faglig merverdi ved å gjøre området tverrfakultært

II. Nedslagsfelt og volum [3 sider]

- A. Tentativt volum - miljøer som vil kunne inngå og hvilket omfang det kan anslås
- B. Relevant aktivitet ved det fakultet som har spilt inn temaet
- C. Hvilke miljøer ved andre fakultet vil være bidragsytere
- D. Eventuelle sentre eller SFFer som er relevante
- E. Miljøer ved eksterne institusjoner som deltar

III. Kvalitet og komparative fortrinn [2 sider]

- A. Kvalitetsindikasjoner, eksterne evalueringer og finansiering
- B. Komparative fortrinn (Norge, Norden, internasjonalt) - styrke og nisje
- C. Infrastruktur som gir komparative fortrinn (hvis relevant)
- D. Andre forhold som gjør UiO attraktiv

IV. Utsikter og muligheter - forventet gevinst, fornyelse og samarbeidspotensiale [2 sider]

- A. Relevans - henvisning til samfunnsbehov som det tverrfaglige området vil imøtekomme
- B. Faglige utfordringer - Hvordan en tverrfakultært tilnærming kan styrke UiOs posisjon fremover
- C. Hvordan en tverrfakultært tilnærming kan åpne for nye former for forskningssamarbeid
- D. Kort kommentar om viktige forutsetninger for at området skal lykkes (under ulike økonomiske scenarios)

V. Vedlegg

- A. Kommentarskriv fra relevante fakultet

3. Fem forslag til tverrfakultære felt

De fem forslag som beskrives i kortform nedenfor har til felles at de tar utgangspunkt i allerede eksisterende forskningsmiljøer som med utgangspunkt i forskjellige fagdisipliner og -tradisjoner forsker på felles tema. Mange av disse miljøene samarbeider allerede i dag, i større eller mindre grad, og det vurderes at de gjennom en større grad av synlighet, profilering og satsing vil kunne bidra ytterligere til forskningsfronten innen de respektive områdene.

Det finnes ved UiO i dag også en lang rekke andre tverrfaglige forskningsfelt både innen SFFene, de frittstående sentrene SUM og STK, de sentrene som er lagt til fakulteter som for eksempel SMR og Etikk. Det finns også flere store forskningsprosjekter som er klart tverrfaglige og tverrfakultære i sin organisering og tilgang.

De fem forslagene som gruppen legger frem her er derfor ikke ment å skulle representere noe samlet oversikt over den tverrfakultære forskningen ved UiO. De utgjør heller ikke en samlet videnskapsteoretisk forståelse av de store temaer som behandles, men de avspeiler hver for seg noen av de sterke forskningsinteresser og muligheter som ligger i styrket tverrfakultært samarbeid.

Forslagene har forskjellige størrelse og omfang, men de oppfattes alle som bredere og mer omfattende enn egentlige forskningsprosjekter. Forslaget om Molecular Life Science (fra MN, MED og OD) er klart det mest omfangsrike, både tematisk som en paraplybetegnelse for forskning på biologiske molekyler og cellulære prosesser, og organisatorisk idet det omfatter et stort antall forskere, forskermiljøer og flere SFFer. Samtidig er det klart nok avgrenset til å gi retning for den videre forskningen og for en tydelig profilering.

Forskningen innen HumSam er generelt karakterisert ved meget stor disiplinær og faglig bredde, og de tre foreslåtte områder supplerer i en vis grad hverandre og den øvrige tverrfaglige forskningen som foregår innenfor de større fakultetene og på tverrs. Forslaget vedrørende kulturell endring og kompleksitet (fra HF og SV) er det mest omfattende av de tre, og avgrenses gjennom fem undertemaer som av en rekke sterke forskningsmiljøer er trukket frem som de mest interessante innen studiet av kulturell kompleksitet. Forslagene om religion i det pluralistiske samfunnet (fra TF), og om demokrati som idé og praksis (fra SV), tar begge utgangspunkt i dokumenterbare sterke forskningsmiljøer som er prioriterte innen fakultetene. De er mer spissede i sin faglige orientering enn de to andre forslagene, men likevel brede nok til å utgjøre reelle tverrfakultære forskningsfelt.

Forslaget vedrørende miljøendring og bærekraftig energi (fra MN og SV) er fortsatt under utarbeidelse. Likevel oppfatter gruppen dette forslaget som tematisk sett så viktig at det bør fremmes. Det er stor samfunnsinteresse for området, nye muligheter for finansiering og det finns sterk forskning på UiO innen feltet. I tillegg er dette et av de forskningsfeltene hvor det ligger et stort men uutforsket potensial for tettere, flerfaglig samarbeid på tverrs av Humsam- og Matnat-miljøene.

En egen kommentar er påkrevet for forslaget om Materialvitenskap og nanoteknologi. Dette forelås som et "predefinert forslag" i tråd med at fagområdet er av stor betydning for dagens og ikke minst framtidens samfunn. UiO har gjennom sin FUNMAT

satsning etablert et sterkt og slagkraftig materialmiljø ved MN, se fase 1. I løpet av de senere år har det skjedd en *voldsom* utvikling innen feltet ved at materialvitenskap og ikke minst nanovitenskap involverer biologisk materiale, eller såkalt bionanoVT. I forbindelse med den tverrfaglige MLS satsningen ser undergruppen bionanoVT som et sentralt framtidsrettet område. Per i dag er det likevel begrenset aktivitet innen dette feltet. Det foregår noe virksomhet innen feltet ved OD, men totalt sett er aktiviteten beskjeden. Men det er store forventninger til dette. Det er forøvrig utarbeidet en innstilling om framtidig materialsatsning herunder bionanoVT ved UiO. Denne innstillingen som ble ferdig stilt i august i fjor har imidlertid ikke vært til behandling i respektive fagmiljøer ved UiO. Den framtidige stasjonen av hele dette fagfeltet ved UiO vil først være klart når behandlingen i fagmiljøene er sluttført. Arbeidsgruppen fant det derfor naturlig på nåværende stadium å plassere bionano-området som et fremtidsrettet tverrfaglig område under Molecular Life Science, men med en forutsetning om at slik virksomhet må bygge på et aktivt materialmiljø ved MN. Det vises her til MNs egen faglige prioritering som nettopp viser at dette er et meget strekt og høyt prioritert område.

4. Kort resumé av de fem forslagene

1. Demokrati som idé og praksis - Strukturelle, politiske og kulturelle forutsetninger.

Sammendrag:

Demokratiet ansees som fundamentet for det moderne samfunn og som en forutsetning for økonomisk vekst, velstand og stabilitet. I dagens demokratidebatt stilles spørsmålet om hvordan man kan kombinere demokratiidealer, rettstatsidealer med behovet for en dynamisk utvikling i forhold til blant annet enn globalisert økonomi, transnasjonale konflikter, globale miljøutfordringer, og interne utfordringer knyttet til en kulturelt mer heterogen befolkning der de grunnleggende demokratiske idealene ikke deles av alle. For å spisse forskningsinnsatsen til områder som har god forankring og kvalitet har vi avgrenset fem temaområder:

1. Demokrati og nye styringsformer
2. Demokrati, verdier og utvikling
3. Europeisk demokrati i forandring
4. Folkestyret mellom globalisering og det nasjonale
5. Kulturelle betingelser for demokrati

Disse temaene vil knytte sammen tverrfakultære grupper av forskere, og være såpass robuste at de kan utvikles i lys av den personal- og prosjekt-portefølje og de ressurser som til enhver tid er tilgjengelige. Vi har pekt på fem forskningsmiljøer ved tre fakulteter som kan bidra til minst to av disse temaer, to ved SV-fakulteter (ISV og ARENA), to ved JUS (to forskningsgrupper og SMR) og historikermiljøet (IAKH) ved HF. I tillegg vil enkeltforskere og andre mindre miljøer kunne koples på en slik satsing, bl.a. ved STK. UiOs komparative fortrinn ligger i så vel bredden (flere sterke fagmiljø) som dybden (spisskompetanse, publisering) som disse miljøene representerer. Dette gir en mulighet til å utvikle forskning på tvers som vil gi bidrag til den internasjonale fagdebatten. Forskningen internasjonalt (og i Norge) preges i dag av atskilte arenaer der historikere, jurister, samfunnsforskere og filosofer/idehistorikere gjerne debatterer hver for seg.

Arbeidsgruppen som har utarbeidet forslaget:

Knut Heidar (dekan, SV), Andreas Føllesdal (Senter for menneskerettigheter), Hilde Sandvik (HF, historie), Eivind Smith (JUR, forskergruppen for konstitusjonelle studier), Bjørn Erik Rasch (SV, statsvitenskap) og Ragnar Lie (SV, Arena; også sekretær i arbeidet).

2. KULTENK: Kulturell endring og kompleksitet: Norge and beyond

Sammendrag:

En hovedoppgave for dagens kultur- og samfunnsforskere er å forstå konsekvensen av store globale endringsprosesser. Et sentralt begrep i denne sammenheng er *kompleksitet*. Når folk flytter på seg, når budskap spres hurtig over landgrensene, når religiøse forestillinger utfordres og mennesker med ulike språk og kulturell praksiser møtes, blir verden mer kompleks for den enkelte. Samfunns- og kulturinstitusjoner må navigere i et mer sammensatt landskap preget av ulike forestillinger om riktig og galt, naturlig og unaturlig.

KULTENK vil utgjøre en ramme for å utforske ulike problemstillinger innen dette feltet. Blant temaene som det fokusert på er hvordan tolkningen av sentrale tekster – som Koranen, FNs menneskerettserklæring og Norges Lover – har konkrete og praktiske konsekvenser for hvordan mennesker lever sammen i moderne samfunn; hvordan språk- og kulturmøter foregår, hvordan forestillinger om hva som er naturlig brytes mot hverandre, og hvordan kulturinstitusjoner som museer og skoler forholder seg til en endret virkelighet.

KULTENK er en koordinert og tverrfaglig satsing innen et område der UiO har store komparative fortrinn som forskningsinstitusjon. Feltet inkluderer sentrale og dokumentert sterke forskningsmiljøer fra fire fakulteter: UV, SV, HF, JUS, samt to sentre: STK og SUM, og den allerede etablerte UiO-satsingen innen HumSam-feltet: Culcom. KULTENK overlapper ikke med tilsvarende tverrfakultære satsningsområder ved de andre nordiske universiteter.

KULTENK skal også bidra til å profilere UiO bedre som en leverandør av samfunnsnyttig kunnskap. KULTENK vil formidle innsikt som kan belyse dagens aktuelle samfunnsdebatter om innvandring, flerkultur og globalisering, og har ambisjon om å sette dagens aktuelle debatter inn i et større historisk og globalt perspektiv.

Arbeidsgruppen som har utarbeidet forslaget:

Forskningsdekanene ved HF og SV, Mette Halskov Hansen og Marianne Lien, forskningslederne ved ILOS og ILN, Karen Gammelgaard og Kristian Kristoffersen, instituttleder ved PFI, Vibeke Grøver Aukrust. I tillegg til innspill fra en lang rekke forskningsmiljøer har særlig Leder av Culcom, Thomas Hylland Eriksen og instituttleder ved IKOS, Arne Bugge Amundsen bidratt til gruppens arbeid. Kirsti Sellevold, forskningskonsulent ILOS har fungert som sekretær.

3. Miljøendring og bærekraftig energi

Sammendrag:

Avventer sammendrag fra gruppen.

Arbeidsgruppen som har utarbeidet forslaget:

Anders Elverhøi (MN), Marianne Lien (SV), Nils Roar Sælthun (Geofag, MN og CIENS), Karen O'Brien (samfunnsgeografi, SV og prosjektet PLAN) og Kristi-Anne Stølen (SUM)

4. Molecular Life Science

Sammendrag:

Utviklingen av moderne molekylærbiologi har de siste tiår revolusjonert biologiske fagdisipliner. Vi ser nå mulighetene for å forstå i detalj hvordan "liv er laget". Forskningen gir oss instrumenter til å analysere levende organismer, designe biologiske prosesser og helbrede sykdommer. Levende organismer er bygget opp av de samme byggsteinene satt sammen i et mangfold av mønstre, lag og nivåer. En felles oppbygning betyr for forskerne også et felles språk som åpner for samarbeid. Vi har valgt å kalle dette feltet "Molecular Life Science" (MLS). Navnet understreker den molekylære *sammenhengen* vi i dag vet at finnes gjennom hele det brede biofeltet. MLS defineres derfor som *forskning på biologiske prosesser og fenomener der analyse av underliggende biomolekyler utgjør et sentralt element*.

Med sine tre fakulteter (MN MED og OD) inklusive fire SFFer, Bioteknologisenteret, og koblingen til universitetssykehusene, er UiO landets største forskningsinstitusjon innen MLS. Dette er et felt som ingen enkelt enhet eller fakultet "eier". Det er viktig at institusjonen organiseres slik at et så klart tverrfakultært område finner sin plass i faglige prioriteringer.

Dette tverrfakultære programmet skal med grunnlag i den faglige styrke som er bygget opp på de tre fakultetene MN MED og OD videreutvikle fagfeltet gjennom økt interaksjon og bedre utnyttelse av det tverrfakultære potensialet slik at UiO kan fremstå som en enda tyngre internasjonal aktør innen dette kompetitive men viktige forskningsfelt. Dette vil søkes oppnådd gjennom følgende

- Støtte opp om MLS-forskning av høy kvalitet med bidrag fra samarbeidende miljøer ved ulike fakultet.
- Bidra til at fakultetene kan samles om etablering av felles fasiliteter som forskerne etterspør og som krever kostbart avansert vitenskapelig utstyr.
- Arbeide for at det utvikles en fleksibel undervisningsportefølje innen MLS som trekker på krefter fra mer enn et fakultet.

Arbeidsgruppen som har utarbeidet forslaget:

Det foreliggende dokumentet er arbeidet frem av en arbeidsgruppe bestående av forskningsdekanene ved MN, MED og OD, Anders Elverhøi, Sigbjørn Fossum, og Ingar Olsen, i tillegg til Anne-Brit Kolstø (leder av tidligere nedsatt Life Science-gruppe) og Odd Stokke Gabrielsen (EMBIO). Gruppen har hatt verdifull assistanse av Guri Aarnes fra Forskningsadministrativ avdeling.

5. Religion i det pluralistiske samfunnet

Sammendrag:

Religionene er mye tydeligere til stede i det offentlige rom, både i Norge og andre vestlige land, enn på mange tiår. Situasjonen er preget av stort behov for ny kompetanse, usikkerhet i de tradisjonelle religioner som kristendommen, økt innflytelse fra fundamentalistiske retninger innenfor islam og en mer markant religionskritikk i kombinasjon med manges frustrasjon over den tradisjonelle religion

og søking etter ny religiøsitet som tolker det komplekse livet på bedre måter. Viktigst er at religion ikke lenger kan regnes som en privatsak, men nå igjen er et område med stor betydning for både kultur og samfunn, både nasjonalt og internasjonalt. Området Religion i det pluralistiske samfunnet vil koordinere den omfattende forskningskompetansen ved UiO på en mer dynamisk måte for bedre å utvikle den nye kunnskap som er påkrevet i dag. Området tar utgangspunkt i de faglige prioriteringene i de enheter der religionsforskning står sterkt ved UiO, i første rekke Det teologiske fakultet og IKOS ved Det humanistiske fakultet. Området er også blitt utviklet med viktige bidrag fra Culcom, SMR, (JurFak), Faggruppe for Humanistisk pedagogikk (UV), Faggruppe for Humanistisk helsefag ved MedFak, forskningsgruppen FROM (HF/SV/TF) og flere sentrale enkeltforskere ved de ulike enhetene ved UiO. Et samlet antall seniorforskere er ca 100, hvorav ca halvparten ved TF og IKOS. Forskningsområdet er konstruert med tre undertemaer, Religionsmøter i tradisjonelle og moderne samfunn, Religiøsitet og kulturell hukommelse og Religion, sekularitet og normativitet. Et sentralt poeng for alle tre områdene er å fokusere både på en historisk og en samtidsanalytisk tilnærming. Religionen i det nye pluralistiske samfunnet må møtes med en offensiv tverrfaglig og tverrfakultær forskning. Merverdien ved dette området er å etablere en kunnskapsutvikling som samordner den allerede sterke internasjonale forskningskompetansen på en måte som kan gi UiO en viktig posisjon i en europeisk kontekst.

Arbeidsgruppen som har utarbeidet forslaget:

Trygve Wyller (TF), Tarald Rasmussen (TF), Oddbjørn Leirvik (TF), Arne Bugge Amundsen (HF), Thomas Hylland Eriksen (CULCOM) og Ola Stafseng (UV)

5. De foreslåtte områdenes relasjon til pågående tverrfakultær virksomhet og relevante utredninger

Det har vært noe uklart for gruppen hvordan man skal se foreliggende rapport i relasjon til diverse pågående tverrfakultære aktiviteter. Universitetsstyret har ved flere anledninger gitt uttrykk for at enkeltsaker som innebærer faglig prioritering skal ses i sammenheng med prioriteringsprosessen og ikke behandles løst. Administrasjonen har derfor signalisert en forventning om at rapporten også ytrer seg om relasjonen mellom de nye forslagene og de allerede eksisterende tverrfakultære aktivitetene. Samtidig har det vært registrert uro i ulike miljøer for at foreliggende prosess skal gis større faglig tyngde enn undergruppen selv synes er rimelig. Det synes i enkeltsaker å ha blitt skapt usikkerhet om hvorvidt saksbehandlingen av ordinære evalueringer og faglige utredninger skal vente på konklusjonene fra foreliggende rapport. Det har derfor blitt viktig for undergruppen å tydelig presisere sin forståelse av denne prosessen i relasjon til pågående virksomhet av tverrfakultær karakter.

Forslagene som legges frem her inneholder alle dokumentasjon (i noe ulik grad) om de involverte miljøenes styrke og komparative fortrinn. Likevel sier det seg selv at et 10 siders dokument, særlig for store og brede forskningsfelt, blir på et overordnet nivå som ikke kan utsettes for normale fagevalueringer med fageeksperter. Undergruppen vil derfor understreke at man ikke ser på foreliggende rapport som en erstatning for ordinære fagevalueringer av de miljøene som inngår i forslagene, eller som dokumentasjon som gjør ordinær saksbehandling av fagrapporter overflødig. Vi forstår ønsket om å knytte an de foreslåtte prioriterte områdene mest mulig til foreliggende virksomhet. Dette kan vi gjøre tematisk, men undergruppen har ikke tatt

mål av seg å overflødiggjøre alle andre pågående prosesser knyttet til det tverrfakultære. Vi vil derfor nedenfor peke på noen klare tematiske koblinger som foreligger mellom de fem områdene som her foreslås og pågående tverrfakultær virksomhet.

CULCOM

Dette tverrfakultære HumSam-satsingsområdet har dannet grunnlag for utviklingen av KULTENK-forslaget. Deler av Culcom-forskningen inngår også i forslaget om "Religion i det pluralistiske samfunnet", og Culcom er derfor klart inne i porteføljen av innspill denne rapporten fremmer. Det er tidligere vedtatt at Culcom skal evalueres i 2008 (2009?).

EMBIO

og de underliggende sentre Bioteknologisenteret og Norsk senter for molekylærmedisin (NCMM) har begge sin klare plassering i Molecular life science området. EMBIO er nylig blitt evaluert av en internasjonal ekspertgruppe og på basis av god evaluering blitt vedtatt forlenget i ytterligere fem år. Ekspertpanelet hadde klare forslag om tettere integrering med fakultetene, og foreliggende MLS forslag skisserer da også en arbeidsform hvor forskningsdekanene fra MED, MN og OD jobber strategisk sammen med EMBIO for optimal integrasjon, samspill og ressursutnyttelse.

Etikksatsingen

Denne satsingen er ikke eksplisitt spesifisert som partner i noen av forslagene, men tematisk sett er det en nær kobling til flere av de foreslåtte områdene. Etikk og normativitet står sentralt i forslaget om religion. Menneskerettigheter står sentralt i KULTENK og demokrati-forslaget. Koblingen mellom etikk og life science har en lang tradisjon og bioetikken er trolig den gren av etikken som har vært best finansiert både i Norge og andre land. Samspillet her vil uten tvil leve videre.

FUNMAT og Utredningen om NanoVT ved UiO.

Dette er et viktig felt som er direkte koblet til MLS forslaget via temaet bionanoteknologi. Som det fremgår av rapporten over, mener undergruppen at dette er meget sentralt fagfelt for UiO, men viser her til en innstilling om fagfeltet som ennå ikke er behandlet av fagmiljøene og understreker at den framtidige stasjonen av hele dette fagfeltet ved UiO først vil kunne gjøres etter at en grundig behandlingen i fagmiljøene er gjennomført. Dette er et viktig felt som har en klar kobling til MLS forslaget via undertemaet bionanoteknologi. Samtidig er den største faglige aktiviteten her å finne ved MN fakultetet. Som det fremgår av rapporten over, fant undergruppen det mest logisk å ta dette fagkomplekset ut av den tverrfakultære sfære og legge hovedansvaret for fagfeltet til MN. Dette må ikke mistolkes i retning av at dette feltet er mindre viktig. Den tverrfakultære delen av faglig prioritering er bare en delprosess som fokuserer på de områdene som best tjener på en vesentlig tverrfakultær komponent. På det nåværende stadium ser denne aktiviteten, med flere SFF/SFI/utviklingsmiljøer, ut til å best frontes av MN alene.

Sentersatsingene STK og SUM

Temaet kritisk kjønnsforskning ble opprinnelig foreslått som et eget tverrfakultært prioritert område fra SV, men forslaget fikk bare støtte fra SV og ble dermed ikke et av de forslagene som undergruppen samlet seg om. Et av argumentene som ble

fremmet var at dette var et perspektiv som kunne inkorporeres i andre forslag. Alle HumSam-forslagene gir gode muligheter for inkludering av kritisk kjønnsforskning, og miljøer/forskere fra STK inngår i både KULTENK og religion i det pluralistiske samfunnet.

Forskningen på SUM spiller en viktig rolle i forslaget om miljø, og det inngår også i undertema i KULTENK.

Utredning om Islamsenter

Universitetsstyret fikk utredningen til orientering sept. 07. Siden utredningens anbefalinger mht etablering av senterorganisering forutsetter styrking av islam både som forskningsområde og utdanningsområde ved UiO, ønsket styret saken vurdert i sammenheng med faglig prioritering.

Spørsmålet om senterorganisering vil derfor i følge FA bli tatt opp når de endelige fakultære prioriteringene foreligger, og når forslagene til de tverrfakultære områdene er vurdert.

Regionalt innrettede forskningsområder

Gruppen er gjort kjent med at rektor har mottatt innspill fra fagmiljøer om regionalt innrettede forskningsområder (særlig Afrika og Latin-Amerika). Ingen av fakultetene har fremmet disse forslagene, men deler av forskningen innen disse områdene inngår i HumSam-forslagene.

6. Vurderingsstrategier

Gruppen har drøftet hva som ville være et rimelig opplegg for ekstern vurdering av innspillene. Det er innlysende at så lenge alle deltagere i undergruppen på en eller annen måte er involvert i et av de foreslåtte områdene, samt at feltene kompetansemessig spenner så vidt, så kan ikke gruppen selv foreta en helt upartisk vurdering av forslagene. På den annen side fremkommer det tydelig av de foreliggende forslag at å underlegge dem en form for ordinær vurdering fra fagekspertene ikke ville være særlig meningsfull. Man ville måtte ha et fagpanel per område og dette fagpanelet ville få kun en søknad å rangere. Man ville i liten grad ha noen måter å normalisere disse korte rangeringene på. Hvordan sikre at grensen mellom støtteverdig og ikke-støtteverdig ble sammenlignbar for demokrati og energi-miljø? I tillegg blir dokumentasjonen innen et 10-siders dokument faglig sett for begrenset for så store paraplyer som vi her snakker om. Sammenlignet med f eks prosjektsøknader til forskningsråd eller EU, så er disse innspillene av en helt annen karakter og mangler en rekke sentrale elementer for en normal fagevaluering. Størrelsen tilsier at man ikke kan legge ved 100 CVer eller 200 publikasjonslister. Innspillene er ikke konkrete nok på prosjektfremdrift, organisering og økonomi. Det er gjennom arbeidet blitt tydelig at de definerte områdene har mer preg av forskningspolitiske program underbygget med dokumentasjon. Forslagene peker på viktige områder hvor sterke miljøer fra ulike fakultet sammen kan bidra til bedre forskning, men de er ikke ordinære prosjektsøknader. Derfor må også typen evaluering tilpasses type dokument.

Hvordan kan dette løses? Undergruppen ser klart verdien i at noen eksterne ser UiO i kortene når det gjelder spissede forskningsområder. Tre løsninger er mulige, hvorav mer enn ett kan tenkes gjennomført:

- Hele prosessen FP er tenkt underlagt en ekstern evaluering på overordnet nivå. Denne gruppen bør også få seg forelagt denne rapporten med dens foreslåtte områder. Dette vil være et passende overordnet nivå som svarer til nivået av beskrivelser.
- Man kunne be samfunnsbevisste kompetansepersoner (tilsvarende UiO styrets eksterne styremedlemmer) om å lese innspillene og ytre seg om hvorvidt man synes et slikt tverrfakultært fokus synes å være en god retning for UiO.
- Man kunne kreve at hvert område som ble vedtatt etablert, måtte oppnevne et internasjonalt "Science Advisory Board" som kunne følge prosjektet og gi ekspertråd under prosessen. Dermed måtte aktørene hvert år (eller annet hvert år) måtte legge frem planer og resultater for en ekstern gruppe av internasjonale fageksperter. En slik ordning ville trolig være et kraftigere instrument for å heve forskningskvaliteten enn en engangs rangering av en enkelt søknad.

7. Konklusjon

Det er gjennom dette arbeidet lagt ned stor innsats fra mange faglige ledere ved UiO for å få frem et fåtall forslag til tverrfakultære prioriterte områder. Alle forslagene bygger på faglig tyngde og har stort potensial for å styrke UiO ytterligere som et fremragende forskningsuniversitet. Dette er også forslag som søker å profittere på UiOs store faglige bredde gjennom å knytte sammen miljøer og videreutvikle fagfelt på tvers av etablerte organisasjonsstrukturer.

Forslagene er:

- Kulturell endring og kompleksitet
- Demokratier – styringssystemer og organisasjonsformer
- Molecular life science
- Miljøendringer og fornybar energi
- Religion i det pluralistiske samfunn

Våre hovedkonklusjoner er:

- Undergruppen vil anbefale at de fem områdene som er vedlagt denne rapporten fremmes overfor universitetsstyret som tverrfakultære prioriterte områder med sterkt faglig potensial
- Undergruppen vil be om de to forslagene "Miljøendringer og fornybar energi" og "Demokratier – styringssystemer og organisasjonsformer" tillates å bearbeides noe videre før de oversendes sammen med de øvrige til styret.
- Undergruppen anbefaler at ekstern vurdering av områdene knyttes til opprettelse av et internasjonalt "science advisory board" for hvert område.

Pga stort tidspress bees det også om at foreliggende rapport blir justert og ferdigstillet på bakgrunn av tilbakemeldinger fra undergruppens medlemmer og forskningskomiteens kommentarer før endelig versjon sendes til styret.

På vegne av undergruppen

Odd Stokke Gabrielsen

Mette Halskov Hansen